

AB

71B $\frac{5}{c,5}$

1415

~~ve B.~~

~~...~~

NICOLAI
LEVTHINGERI

OPTIMARVM ARTIVM

Magistri, Poëtæ Lau-

reati, & Historici

Brand.

COMMENTARII

IN PARTE IX.

LIBER.

Anno salutis humanæ

M. DC. VI.

Typis Osterbergerianis.

CLARISSIMO VIRO,

M. Nicolao Leuthingero P. L. &
Historico, amico S.

Iampridem de tuis scriptis cognoveram, quæ mihi non uno nomine probabantur. Videbam enim veritatis studium illis propositum, & paucis multa compræhendere, condita imprimis antiquitatis sale esse, neque vicinorum Historiam negligere, ita ut lector in illis cum voluptate versari possit: Quod verò præterea illa insigni latini sermonis elegantia exornas, nescio, an reperiam, quem tecum conferre auserim: Itaque te multum propter ingenium, eruditionem, atque experientiam admiror. Et quia tanto pere meam amicitiam expetas, dabo operam, ut intelligas, quale meum de te sit iudicium, & quanti virtutem tuam faciam, &c. Rostochii.

David Chytræus D.

AB 7 1 B 5
25

AMPLISSIMIS VIRIS
SAPIENTIA, VIRTUTE,
GENERE, ORDINE, ATQUE DIGNITATE
ornatissimis, Dominis COSS. &
SENATORIBVS Civitatis
SAGANENSIS,
Patronis suis benignis-
simis S.

MAGNUM DEI, OPT.
Max. beneficium est, quod con-
tinuam Mundi C. inde ab ini-
tio, usq; ad hæc tempora, Historiam exstare
voluerit. Cuius excellentiam etsi pauci
agnoscant, ideoq; præpostero lapsi iudicio
in exiguo momento ponant, nihil enim ho-
mine imperito iniustius, prædicanda tamen
iustissimo exemplo diuina benignitas, debi-
tis laudum præconiis, in eo, quod Heroicos
impetus, atq; animos generosos hinc inde
excitet atq; seruet, quibus hoc studiorum
genus serio curæ est. Vult enim DEVS
sua dona a mortalibus reuerenter agnosci,

X 2 U

& ad posteritatem fideliter transmitti, eaq̄
à Patribus nota fieri filiis, ut cognoscat ge-
neratio altera, filii, qui nascentur & exur-
gent, ea denuò filiis enarrent, ut ponant in
DEO spem suam & operum, virtutum, be-
nefactorum, & mirabilium eius non obli-
viscantur, & mandata eius exquirant.

Et quia DEI dicere, DEI facere est,
sicut enim humana consuetudo verbis, ita
diuina potentia factis loquitur, etsi pauca
DEVS in hoc seculo puniat, & remuneret,
ne diuina prouidentia non esse credatur, &
multa seruet ultimo examini, ut futurum
iudicium commendetur, attamen iustitiam
suam in veritate misericordia temperatam
nobis luculenter ostendit in iis, quos sibi ad-
ministratos asciuit in hoc opere.

Apud Dionem celebrantur Romani,
quod ex toto terrarum orbe annales atq̄ Hi-
storias collectas collectis adiecerint, & poste-
ris vitæ magistram reliquerint. Meretur
consimiliter in Verbo Dei Artaxerxes eter-
nam laudem, quod noctu sibi Persarum
fastos, ut animum curarum æstu fluctuan-
tem tranquillæ recreationi redderet, & quid
faciendum, diuina quasi inspiratione moni-
tus

locuples Italia, ἰονικὸς ἡγετὺς Polonia,
aliaq; vicina regna.

Sicut autem vel hoc nostro seculo Germanorum nomen ad complures populos spectat, ita iam olim quoq; idem usu receptum fuisse, satis constat. Ex quibus nequaquam postremæ Virtutis & gloriæ in eo tractu, qui ad Albim, Viadrum, Suevum, Haue- lum, & Wartam flumina, Marchia hodiè Brandenburgensis dicitur, Cymbri, Teuto- nes, Gothi, Daci, Sueui, Vandali, Franci, Slavi se demiserunt. Vnde, vicissim pro- fecti, sicut τὰ πάντα βαία, his, dum accessione multiplici increscens illorum potentia am- bitioni non sufficeret, fatis ita urgentibus, novas atq; commodiores sedes quærentes, Daniam, Sueciam, Angliam, Hispaniam, Insubriam, Galliam, Vngariam, Italiam, ipsamq; Romam occuparunt, nec ullus fa- cile locus in Europa relictus est, quem illi non bello appeterent, terribiles omnibus gentibus, ut non immeritò de illis Iosephus scribat: Spiritus Germanorum maiores esse corporibus, iras eorum animantibus feris vehementiores, animos ipsos dolorum & mortis contemptores.

X 4

Tandem

Tandem Imperium in Marchia firmum
fixumq; Saxones constituerunt, quorum Vir-
tus etiam me tacente clarissima est. Ho-
rum auspiciis parere didicerunt Branden-
burgicis, Borussia, Pomerania, Silesiæ, Lu-
satiæ, Voitlandiæ, Franconiæ, Sueviæ, sil-
uæ Hercyniæ, ipsiusq; Saxoniae pars.

Et ne quid de fraterna coniunctione
unioneq; inter Saxoniam, Brandeburgi-
cam, & Hessiacam, familiam regeram,
Marchio Romani Imperii septemuir est, ad
quem Reges & Principes frequenter respi-
ciunt, quibus etiam in grauissimis nego-
tiis sæpenumerò commodus atq; oportunus
adeſt, ut taceam, quomodo antiquitus cum
Morauia, Bohemia, Bauaria, Palatinatu,
Anbaldinatu, & aliis populis in unum cor-
pus Marchia transierit: Lusatos, Misnen-
ses, Megelburgios, Brueteros, Alsatos,
Crofnenses, Iegendorfianos, Saganenses, &
Glogouienses sibi obnoxios sub iuramenti
fide fecerit, ut Historia Brandenburgensis
ad amplissimum sese spatium extendat: Et
ne ipsi contingat, quod nauibus saburratis,
mercimoniis demersis, necessitatem mihi
imponit, horum populorum vestigia in di-
uersis

tus disceret, recitari iusserit: siquidem Historia est Pædagogus, & vitæ rectæ Magistra quæ mores nostros, vitamq; omnem erudit, & ad bene agendum præmiis atq; pænis aliorum componit, dum præteriti ratio scire futura docet.

Solebant etiam fauorem suum populû humaniores erga eiusmodi suos præcones multipliciter explicare. Dani crearunt Regem Bothonem: Olaum Sueci, Cromerum Poloni, Dubravium Bohemi Episcopos designarunt, quod istorum regnorum Historiæ conditores crederentur: Auentinum Bauari, Fabricium Misnenses, Crantzium atq; Chytræum Saxones, Balæum Angli, alii alios singularis honoris, amoris, atq; beneuolentiæ stipendiis prosecuti sunt, eò quod has studia, quæ ad Patriæ suæ incrementum multum emolumentum afferrent, maxime approbarent.

Etsi autem hæc gloriæ messis, quod vix puerorum ritu Historiæ excellentiam delibem, ad me minime pertineat, attamen quia in ipso facto experiar, diuinitus me ad militandum huic labori delegatum, ut ego quoq; pro meo modulo concessio, hac in parte

Rempublicam iuueni, equidem talentum
meum non defodere, sed exponere, immo
maleferiatorum calumniis irritatus, insci-
tiam illorum virtute ulcisci debui.

In quem finem, etsi patriam odisse vi-
deatur, cui bene est, cum peregrinatur, pro-
fectiones permagnas inter incredibiles ad-
uersitates per uniuersam Europam suscepi,
non ut de cute quid faciat ille vel ille sua,
curiosius perscrutarer, sed veterum He-
roum atq; populorum vestigia pronus ado-
rarem, regionum atq; Ciuitatum præstan-
tium mores, consuetudines, instituta, for-
mam, atq; religionem cognoscerem: anti-
quitatis studiosus annales, Bibliothecas, &
monumenta varia inspicerem: & ex erudi-
torum colloquio & doctrina iudicium ple-
nius confirmarem.

Certum est enim, externos auctores Ger-
manis ferme iniquiores fuisse, ita ut Ger-
maniam ferarum, non hominum, domici-
lium describere non vereantur, & inuidiæ
morsu lapsi rebus illius splendorem, in quan-
tum possunt, malitiosè detrahant, cum
absq; ista innumera fortium operum volu-
mina tererentur, cuius argumenti testis est
locuples

tuentur, ita ut Roma sanctissima, Neapo-
lis nobilissima, Florentia pulcerrima, urbs
Veneta ditissima, Genua superbissima, Me-
diolanum capacissimum, Bononia muni-
tissima, Rauenna antiquissima dicatur:

Ita in Germania usu euenit, ut complures
in ea populi singulares singuli proprietates
teneant, opinioneque prudentium iudicetur:

Austria Magnifica & fastuosa

Bauaria splendida & superstitiosa

Saxonia sumptuosa & fortis,

Hassia callida & leuis,

Westphalia ingeniosa & contentiosa

Pomerania prudens & litigiosa

Borussia mollis & inconstans,

Frisia inquieta & feruescens.

Holsatia truculenta & barbara

Burgundia procax & aspera:

Belgium venereum & artificiosum

Lucelburgum horridum & nemorosum

Bohemia diues & natura munita

Alsatia arrogans & acuta

Voitlandia rustica & garrula

Moravia fertilis & tremula

Heluetia bellicosa & ouabunda

Sueuia dicax & gloriabunda:

Tractus Rhenanus sacer & populosus,

Palatinatus uber & fructuosus.
Lotharingia claudicans & fallax,
Marchia aperta & simplex:
Misnia culta & liberalis,
Turingia superba & inhospitalis:
Franconia laboriosa & insolens,
Silesia amabilis & elegans.

Quæ nomine & attributo etiam Lusatia
superior, haud immerito, censeari vult. Et
quia, secundum Lactantium, omnia tribus
temporibus, præterito, præsentis, & futuro
contineantur, ita ut præteriti sit origo,
præsentis substantia, futuri dissolutio: à
Polonis Silesia ad Germanos transiens, cen-
venas omnium penè populorum Rom: I. in
sui amorem concitato humanitate pellexit.
Qui urbibus & oppidis frequentissimam
reddentes, legibus, muris, & armis operose
munitam, religione, prudentia, iustitia,
fortitudine, beneficentia, & ingenuarum
mechanicarumq; artium studiis mirifice ex-
ornarunt.

Hinc sedent ad rerum gubernacula sa-
pientia, & virtute præsantes, qui iudica-
tum ipsi faciunt, & quod in alios statuunt,
ipsi in se præstant: præsumt sacris Pietate
&

versis locis colligendi atq; sequendi, eorumq; gesta, dicta, & facta perdiscendi.

In quo meo instituto cum me difficultates infinitæ sine modo irritarent, assiduitate eas ultus sum, quæ et si tales omnino forent, ut ipse infernus tristiora portenta eruere non posset, non tamen ad ultimum me captivum ducere, constantia expugnata, nequiuerunt, quin immo magis me magisq; ^{περισσοτέρως} compulerunt. Nec sanè extra has metas atq; hos carceres incautus euagabor unquam, sed in has palestra præsentis animo morabor, & fortiter configam, licet à plerisque credatur, huius laboris vim explicari non posse, et si Carneadem ipsum Orcus ad nos remittat: Propterea quod nouum subinde lolii genus expullulet, & mortales, veteri quasi leihargo sopiti, velut Cæcias nubes, ita hi barbariem incrementem attrahant non sine rerum bonarum fastidio.

Et quia non ita iam pridem ad Marchiam iure hæreditario Ducatus Iegerndorfianus peruenit, & Silesia optime de me merita est, multumq; referat, ut eius Virtutes plurimis innotescant: Equidem Historiam eius ut mihi familiarissimam redderem, simulq;

¶ 5 præsentem

præsentem eius formam atq; statum perlustrarem, & bene meritis Patronis, in memoria sempiterna, gratitudinis meæ aliquod exstaret documentum atq; monumentum, donec prodiret tandem in publicum, quod iam dudum parturit animus, præstantissimos denuò Patronos reuerenter adire, & officiosè salutare volui.

Ita enim mihi persuasum est, me plurimum *V. P.* meritis debere, & vestram Patriam propter singularia ornamenta à Deo *Opt. Max.* accepta, sicut *Hesperus* inter reliquas stellas pulcritudine præstat, ita hanc inter alias Germaniæ prouincias ut plurimum splendore præcellere.

Multis sanè inter se discriminibus differre regna & populos, nemo sanus negabit: & ut saltem Italiæ formam nobis ob oculos proponamus, sicut *Pontifex Rom.* & *Hispanus* dimidiam sibi in ea partem vendicant: alteram verò per vices *Pedemon-tius*, *Florentinus*, *Ferrariensis*, *Mantuanus*, *Urbinas*, *Placentinus* Duces, cum amplissimis Rebusp. *Veneta* & *Geneuensi* expleant:

Quem admodum etiam Ciuitates nobiliores sua peculiaria attributa habent & tuentur.

& eruditione excellentes, Scholas gubernant absoluta scientiarum Cyclopædia instructi, de quorum auspiciis tales ferme ciues prodeunt, quales sunt præfecti atq; ante signani quibus cuculus ingratus Gesnerus labem aspergere aggressus, eruditis armis repulsus est.

Nobilitas Marte & Arte eminens, tum aliàs, tum in his bellis Vngaricis præcipuam Virtutis sacræq; militiæ laudem reportauit, quam si alii quoq; eius ordinis sibi propositam habuissent, Pannoniæ res non ita impeditæ forent, & vaticinio reperto in Veteri Bibliotheca Vngariæ, continente huius mutationis atq; defectionis, auctore Putzouio, annum: Væh tibi, atque væh, ô Austria, quia iam tibi valedixerit Vngaria, fides abesset.

Verum, quoniam cuncta quotidie in peius ruant, flectendus precibus ille, qui fata mouere potest, & tollere fata potest, ut ὠκυπέτης & calamitatum patienter feramus, & in arbitrio diuino prudenter acquiescamus, siquidem corporis morbos animæ salutare esse cognovimus.

Cæterum cum multa in aliis, plura in
me

me ipso desiderem, quæ ad hunc forum Hi-
storicum Silesiæ spectent, nulli haëtenus la-
bori peperci, neq; sanè adhuc parco, vi bene
meritis sua laus, viris magnis suus honor
constet, de quo iudicium melius posteritatis
erit. Et quandoquidem mihi tantæ sit cu-
ræ vestræ laudatissimæ Reipub. gloria, &
nobilissimi civis sit, Patriæ suæ augmenta
cogitare, sed eorum maxime, quos imperia
summis dignitatibus obligarunt, in eam
spem adducor, cum verè sitis Patres Pa-
triæ, & bonum publicum, Vestram Pr. mihi
patrocinium suum, gratiam, atq; benigni-
tatem in honestissimo instituto fauorabili-
ter non denegaturam.

Et profectò si quis Historiæ studium non
adamauerit, quare illum excellentia dig-
num iudicemus, nullæ causæ subesse viden-
tur. Quò enim quisq; animi est generosioris,
eò magis illum hoc studio capi atq; teneri,
omnium temporum experientia docet. Sicut
& saniorum iudicio ea Respub. beata præ-
dicatur, in qua vel docti Imperiis præsunt,
vel sanè doctrinæ doctiq; in precio habentur.
Quod cum in vestra Ciuitate fiat, religio
mihi

mibi est, de Vestra Virtute, prope usq; erga
me & Musas meas fauore dubitare.

Et ut vicissim aliquod singularis meæ
Pietatis in Vestram Rempub. documentum
exstaret, hunc Commentariorum librum
V. Amplissimæ Pr. qua debeo fide consecra-
re volui, donec opus integrum emittam,
precatu, ut sereno vultu accipiatis, meq;
& Musas meas, Charites secum irabentes,
quæ oneri excipientibus non esse consueue-
runt, animo benigno iuuetis: & ut DEVS
vobis tribuat secundum Cor vestrum, &
omne Consilium vestrum confirmet, impleat
omnes petitiones Vestras, & in longitudine
durum vos rectè valere faciat. Et itinere
Polonico, ANNO CHRISTI 1600.

Dominationis V.

seruus

M. NICOLAUS LEVT-
zhingerus P. L. & Histor.
Brandenburg.

*CLARISSIMO ET
DOCTISSIMO VIRO, DN.
M. Nicolao Leuthingero P. L.
& Historico Brandenburgensi
solertissimo, amico
meo.*

Literas tuas, Excellentissime Vir,
Senatui nostro inelito V. Cal. Iunij obtuli,
qui tuos Commentarios, ut semper, ita tunc quoque
summo opere probavit atque laudavit: tui vero in pri-
mis mentionem honorificam in curia, & alijs con-
gressibus fecit. Sed nihil æque tanto desiderio in votis
habet, quam ut opus tuum Historicum integrum huc
quam primum mittatur. Tanta profecto amplissi-
mi huius Ordinis est Virtus, ut non solum hæc stu-
dia magnifaciat, sed etiam regia quadam benignitate
prosequatur. Proinde ita te existimare volo, nihil te
illi gratius facere posse, quam si scripta tua, si fieri
queat, illi communicaveris, sicut ex literis videbis,
quas ad te mittit, &c. DANTISCI

*Excell. T.
Studiofis.*

**M. Hermannus Frederus
Reip. Dantiscanæ Secretarius,**

NICOLAI LEV-
thingeri Commentarij.

DE Borussia statu diximus superiore libro: In ea cum per animorum dissensiones multa perperam fierent, & ad motum spectaret periculosum, in super morbum auxit certamen de concreto & abstracto Theologicum, inter Tilemannum Heshusium Sambiensensem, & Iohannem VVigandum Pomesaniensem, Præsules. Hos sub initium sui imperii, auspiciis Procerum, quod vulgò singularis scientiæ Theologicæ, secundum analogiam Confessionis Augustanæ, constantiæq; opinionem alterent atque circumferrent, Georgius Fridericus Brandenburgicus, Borussiae Dux, ex Academia Ienensi accitos, ad magnas dignitates evexerat, eiusque gratia eò processerant, ut eum inter similitates partibus studerent, & neuter neutri cederet, universam conditionem, subiectis vehementissimorum diffidiorum stimulis, inquietatam dubiæ fidei redderent. Habuit antiquitus Borussia, beneficio ordinis Crucigerorum, Præsulatus

Certamē inter Heshusium & VVigandum in Borussia.

Episcopus in Borussia.

Episcopū
ornat li-
ber non
gladius.

Tileman-
nus Hef-
hufius E-
piscopus
Sambien-
sis.

fulatus quatuor, Culmensē, Varmiensē,
Sambiensē, & Pomesaniensē; sed in de-
fectione Borussorum ad Polonos, priores,
ingratissimi erga conditores, fortunam se-
cuti, feliciū potius quā infeliciū ami-
ci esse voluerunt, Pontificiæ Idolomanæ
addicti: Posteriores in officio manentes,
& usque ad hoc tempus, nomen, locum, di-
gnitatemque tuentes, molo bello Theolo-
gico minus necessario, occasionem atq; cau-
sam principi præbuerunt restringendi po-
tentiam & auctoritatem Episcoporum, qua
illos sæpè abusos esse, constat: Convocata
itaq; synodo, damnatum Heshusium sede
sua Episcopali dogma conceptum abstraxit.
Qui in Germaniam transmittens, sexies in
exilium pulsus, Helmstadii locum Primarii
Professoris Theologi, favore Ducis Brun-
suicensis, cum laude, ad extremam usque
senectam explevit, & successorem nullum,
bonis Episcopalibus fisco publico addictis,
non sine Borussorum indignatione, reliquit.
Vir inter Theologos eius farinae doctissimus
habitus. Huius Dioceseos Sambiensis
templum longè ornatissimum atq; magni-
ficentissimum exhibet Cniphosium Co-
nigspergi ad Bregelam. Mirabantur autē
pleriq; , quid accidisset, vel in mentem ve-
nisset præstantibus illis viris, in quibus antea

una semper mens, unus animus fuisset, qui
Ienæ, Magdeburgi, & alibi, summæ inter
se necessitudinis officia amicissimè obiissent,
ita ut Heshusius VVigandi ob commoda so- Par ami-
lum verteret Magdenburgi, nunc versa vice corū Hesh-
in Borussia inimico adeo se stomacho invi- husius &
cem appetitos infectarentur, ut alter alteri- VVigādū.
us conspectum ferre non posset, qui velut
alter ego antè præsumebantur: Et erant
multi in ea sententia, Primatum potius,
quàm dogma distractionis materiam luxu- Causa dis-
rianti arrogantiae subministrasse. Nullum sidiorum
est enim genus hominum ad fastum, odium inter The-
iram, vindictam, Veneremq; magis pro- ologos.
num atq; propensum, quàm sacerdotum, Sacerdo-
quod speciem pietatis præ se fert. Et quò tes huius
maior est excellentia, eò maiores simul se- seculi.
cum nævos trahere solet. Heshusio dimis-
so, VVigandus solus Ecclesiarum guberna-
tionem sustinuit. Cum illo Georgius Fri-
dericus Brandenburgicus per internuncios
& literas egit, ut Marienverderum, ad Vi-
stulam, civitatem munitam & opulentam, VVigādū
situ percommodam, ubi est arx præcipua, amittit E-
& sedes, curiaque Episcopi, templum etiam piscopatū
Cathedrale amplissimum atq; firmissimum
ita ut ex suprema contignatione in circuitu
tormentis hostis ab omni parte repelli que-
at: Et Resenburgum, Marienverdero ni-

Permuta
tio Episco
patus cum
Libmulio

Consisto
rium Co
nigspergē
se.

Dissensio
inter Casi
mirū Du
cem &
Golbergā

hil inferius, cum præfecturis copiosis, & propugnaculo, sibi concederet, ipse oppidū Libmulium invicem acceptans, eius, & præfecturæ illius usum fructum, sine ulla interpellatione, perciperet. Post mortem ipsius ad patrimonium aulæ rediret. Etsi autem grave esset VVigando, descendere de equo in Asinum, quod tamen pecuniæ, potentiaque omnia obediant, victus muneribus, non ausus est contraire gravitati principis, & cum consensu acquiescens in illius voluntate, fecit obedienter & prudenter, quod tamen sive vellet, sive nollet, coactum facere, siquidem contra stimulum calcitrare durū, omninò necesse esset, voluitq; potius in gratia perstare, quam ut favore exclusus, gloria in probrum versa, indignationem atq; exilium colligeret. Hinc iurisdictionem Episcoporum transtulit ad aulam & consistorium Princeps, cuius scitis atq; placitis divina quæq; & sacra, definiendiq; in causis matrimonialibus potestatem in ista provincia, publica authoritate, subiecit. In Pomerania ad hoc tempus tenebat præsulatum inter Casimirensem Casimirus, Ducum natu mirū Duminus, inter quem & Colbergam non per cem & omnia benè conveniebat, eo eventu, ut a motis Consulibus, Reipub. statum aliquantū immutaret. Est hæc urbs præclara admodum;

modum, sita in ripa maris, qua vallo velu Colberga
 ti solidissimo munita est, ut nullæ inunda- vrbs bene
 tionis vis, sicut in Frisia & Hollandia, ei constituta
 nocumentum inferendi facultatem inveni-
 at. Nulla in Germania ad fretum propius ad-
 jacet: nullibi viliori precio editur aut bibi-
 tur: Coquitur etiam hic Sal, estq; frequens
 & nobilis negociatio in ea, portusq; amæ-
 nus. Barnimus Dux donavit Episcopatu
 Caminensi circa annum Christi 1277. fe-
 citq; ex monasterio Ecclesiam collegiatam
 anno 1278. Divæ Mariæ sacram. Qualia Monaste-
 monasteria fuerunt in Pomerania, Colbati- ria in Po-
 um, anno 1136. à VVartislao 2. Belbucium merania
 anno 1170. à Boguslao & Casimiro fra-
 tribus; Bredenum in vicinia Neobranden-
 burgi à Casimiro; Hunaccium ab eodem
 prope Stavenhagium; Treptoa ab Anastasia
 Boguslai II. uxore; Oliva à Sobislao anno
 1170. Bergenium à Iaromaro anno 1193.
 Eldenavia anno 1199. ab eodem; Buchovi-
 um à Suantipolco anno 1232. Iulinense ab
 Ottone I. Mariæportanum à Mestvino II.
 Hiiddense à VVitislao, anno 1292. Stetinen-
 se à Barnimo anno 1261, condita. Huius Otto Bam-
 confirmiliter opibus cepit templum Ottonis bergensis
 Stetini, in memoriam Antistitis Bamber- Pomera-
 gensis, qui anno 1114 sub imperio Henri- norum A-
 ci V. Cæsaris, aggressus est convertere ad re- postolus.
 A 3 ligionem

**Dii Pome-
ranorum.**

**Stargardū
ad Inam.**

**Ina fluvi-
in Marchi-
æ finibus
oritur.**

ligionem Christianam Pomeranos, colen-
tes Idola Zerneboccium & Belleboccium,
nigrum scilicet & album Satanam, excep-
tus equitibus quingentis à VVartislao Duce
Stargardiæ. Quæ ea tempestate in exiguo
ære, honore, & flore erat, contractioribus
limitibus, sine vallo, sine mœniis, in aper-
tis campis circumscripta. Vnde cum incur-
sionibus hostilibus crebris appeteretur, eam
tandem anno 1280. die Gregorii, Conra-
dus Brandenburgicus armata manu occupa-
vit. Quem tamen paulò post Boguslaus V.
eadem, qua ceperat, arte fortiter expulit, &
ne perpetuis iniuriis obnoxia, quorumlibet
libidini ulterius exposita esset, muro & pro-
pugnaculis circa annum 1282. cinxit. Hinc
demolita arce anno 1299. acceptaq; à Ducib.
præfectura, ad libertatem magis magisque
aspirans, fato propitio, favore Ducum, vir-
tute, & prudentia sua, non solum vallo e-
gregio & nequaquam humili, sed & in pri-
mis Religione, Iustitia, legibus, scientiis,
& armis civitatem maximoperè manivit.
Quibus sanè adminiculis factum, ut Sena-
tus beneficus cum laude præsit, Cives abs-
que iniuria obedienter, ceteri omnes, sine
querela, officiosè sese gerant. Eam inter-
luit Ina, ortum suum ex Neomarchia tra-
hens, multa secum apportans universæ Rei-
pub.

pub. emolumenta. In hac à Bambergense
 Dux, cives, & alia multa credentium mil-
 lia, intra dies viginti, sacri fontis baptisma-
 te mysteriisq; procurata sunt. Primus no-
 minatus Episcopus Caminensis Otto, ab
 Alberti Brandenburgici legatis reverenter
 salutatus, Adelbertum, Conradum, Sige-
 fridum, Signinum, Conradum, Conradū
 III. Comitem Gutzkoviensem, V Vilhel-
 mum D. Theologiae, Hermannum Gleiche-
 nium, Petrum Ordinis Prædicatorum, Episcopi
 Jaromarum Rugiæ Principem, Henricum, Caminen-
 Conradum III. V Vilhelmum ordinis Præ-
 dicatorum, Fridericum Saxoniae Ducem, ses nume-
 ro XXXII
 qui obiit anno 1373. Philippum Rechen-
 bergium, Iohannem V Villichium, Havenū
 Apuliae Ducem, Nicolaum Borckenum,
 Boguslaum Pomeraniae Ducem, Magnum
 Saxoniae Ducem, Sigefridum Stolpensem,
 Ludovicum Eberstenium, Martinum Italū,
 qui Romam aufugit, Benedictum Bocheni-
 um Theologiae D. Martinum Carittū Col-
 bergensem, Erasmus Monteufelium, Bar-
 tholomæum Suavenium, Martinum V Veie-
 rum, Iohannem Fridericum, Casimirum,
 Franciscum Pomeraniae Duces, successores Iohannis
 habuit. Inter quos cum Iohannes Bugen-
 hagus Pastor Ecclesiae Vitebergensis, iustis Bugen-
 hagi virtus.
 suffragiis atq; votis illorū, ad quos electionis
 ius

Sedes Epi-
scoporum
Caminen-
sium.

ius legitimè spectat, Episcopus designare-
tur, præsulatum constanti cum recusatione,
exemplo inusitato, fortiter contempsit. Se-
des antiquitus Antistitum, & templum ca-
thedrale, cum Canoniorum Collegio, fuit
in oppido VVollino, vel Iulino, à VVolde-
maro Daniæ Rege anno 1171. expugnato,
sed favore Casimiri I. qui civitatem cum
præfectura, agrisq;, & prædiis huc contu-
lit, Caminū translatum, nō sine assensu Pō-
tificis Romani. Confirmationis literæ hæ
sunt: Clemens Episcopus Romanus, servus
servorum Dei, venerabili fratri, Sigefrido
Caminensi Episcopo S. Statuimus, cum ci-
vitas, quæ VVollin dicitur, in qua sedes E-
piscopalis esse solebat, propter Guerrarum
incommoda, deserta esse proponatur, ut hæc
ipsa sedes sit in posterum in Ecclesia Sancti
Iohannis Baptistæ, apud civitatem Caminē-
sem, quæ populosior est, & securior habe-
tur Datum Laterani per manum Moyfi, La-
teranensis Canonici, Vicem agentis Can-
cellarii, VI. Cal. Maii, Anno Christi 1188.
Pontificatus I. Annales Pomeranorum, Bo-
rufforum, & Polonorum commemorant,
Originem Ducum Pomeraniæ ad Grypho-
cum Pomesanum provocare, qui ab ipsis Polonorum no-
mine atque genere censentur, & inde infig-
nia in Duces propagata, contra rationem
linguæ,

linguæ, quæ Germanicam Dialecton sapit. Ex hac deinde familia Suantiborum I. natū, qui circa annum 1106. se in libertatem ab Vladislao Poloniæ Rege vindicavit, & in communem locum abiens anno 1107. VVar Poloniæ tislauum, Ratiborum, Boguslaum, & Suen-Rex occitopelcum filios reliquit, ex quibus Suen-ditur à Potopelcus in conventu Gnesnensi Lesconem merano. Regem, cum aliis Præfulibus, & Comitibus, facta irruptione hostili, immaniter trucidavit. Et ut hoc quoque regeram, non agnoscebat ante Ludovicum III. Imp. qui vixit circa annum 903. tot nobilium gradus, sicut hodie usu receptum est, Germania, erantq; tantum nomina officiorum, non dignitatum hæreditariarum. Dux summum militiæ Rectorem: Comes in comitatu vel provincia iudicem: id quod adhuc in Hassia, Franconia, & alibi, moris est: Landgravius in agris: Burggravius in civitate & arce Prætorem, quam consuetudinem etiam nū in Borussia sequitur: Centgravius centurionem, designabat. Et hi quidem omnes ex Baronibus & viris gravibus, acurata censura, cum magno iudicio, eligebantur. Sed post Ottonem Cæsarum tempora, hæc mutata, transierunt officiorum nomina in dignitates hæreditarias. Ad eum modum censebantur Gryphones Palatinorum titulo Comitumq; Pomeraniæ, ast postquam repudium

Gradus nobilium olim non ita vulgares.

Gradus dignitatum sunt hæreditarii.

Grypho- nes Polo- ni sui iu- ris. pudium misissent Poloniae regno, in nullius alterius arbitrium, aut voluntatem, nedum Imperium, sua acta obsequiaq; reposuerunt, usq; ad annum 1181. in quo Boguslaus & Casimirus avitam, vanis honorum bullis, libertatem vendiderunt, Ducesq; creati, Caesari fidem dederunt, cum antea nullius maiestatem subiectione recognoscerent. Hanc annalium narrationem oppugnavit Iohannes Fridericus Dux, eamq; falsam arguens, genus suum à Gottis deduci voluit, & in conventu Stetinensi, cum inter Danum & Suecum de pace, legatis Caesaris, Poloni, Saxonis, & Brandenburgici arbitris, ageretur, adessetq; Martinus Cromerus Antistes Varmiensis & Historicus, Regis sui vicem explens, graviter illum de hoc errore monuit eumq; in commentariis Poloniae corrigi petiit, quod quidem ille in se facturum recepit, sed cum promissis non staret, verbis factoque fides abfuit. Idem ubi tandem in horum Commentariorum auctore, per Ottonem Raminum Cancellarium, reprehenderet, gravitate ille constantiaq; tanti Ducis motus, scirpum peritioribus enodandum committit. Illud satis constat, Gotthos & Vandalos in Pomerania, ditione Megelburgiorum, & Dania habitasse, unde vel hodie Christianus IIII. Danus, se eorum Regem: Sicue

Pomerani dant fidē Imperio.

Convēto Stetinēsis

Pomerani à Gotthis non Polonis deduci volunt.

Suum cui que pulcrum

Sedes Gotthorū & Vandalorum.

Sicut & Lubeca urbs Imperii, sapientiæ for-
titudinis, magnificentiæ, iustitiæ, potentia, & opulentiæ laude, etiam apud remotissi-
mos clarissima, cuius auctoritas inter om-
nes civitates maritimas, & apud Reges, Im-
perio vicinos, & amicos, est summa, civita-
tum se Saxoniarum & Vandalicarum ca-
put, profitentur. A Vandalis Vistula, Boruf-
siæ fluvius, nomen retinet, ut Vandalus di-
catur, quod usq; ad eius ripas, & circa illas
sedem suam habuerint. Et fuerunt hi po-
puli verè Germani, à Sclavis discreti, à quo-
rum conversatione summoperè abhorru-
erunt. Unde Poloni Germanis semper sunt
iniquiores, quod legibus ab eorum consue-
tudine repellantur, nec ad munera publica,
vel manuarum facile admittantur. Id quod
non tantùm in Pomerania, verùm etiam
Borussia, quæ tamen iurisdictioni Polono-
rum obnoxia est, lege & more valet. Quam-
vis hæc sibi prudenter imponi interdum pa-
riatur. Erat autem Polonorum olim regnũ,
qui & ipsi Sclavorũ nomine censentur, am-
plioribus limitibus definitum, quàm hodie
pater; licet eius maiestas potestasq; sese iam
nunc quoq; ultra miliaria ducenta extendat,
aperiatq; multorum populorum campum,
& centum armatorum equitum, præter in-
finita peditum, millia in unum locum facil-
limè

Lubeca
vrbs Impe-
rii nobilif-
sima:

Cur polo-
ni sint
Germanis
iniquio-
res.

Amplitu-
do & po-
tentia Po-
loniæ.

Omnia
mutantur
& nos mu-
tamur in
illis.

Prima fi-
multas in-
ter Pome-
ranos &
Brand.

Quæolim
fuerit Po-
merania.

limè cogere possit: nam huc pertinebat Sile-
sia, Lusatia, Misnia, Marchia, ditio Lune-
burgensis, Megelburgensis, & Pomerania,
ut taceamus Bohemos. Livoniam & Borus-
siam Ordo Crucigerorū à Principibus Ger-
manix adiutus sui iuris fecit. Sed postea,
ut sunt rerum, regionum, hominumq; vi-
ces, Livonia deditione, Borussia defectione,
in fidem Polonorum redierunt. Pomerania
cum premeretur, VVartislaus Dux, à Bran-
denburgico auxilium petens, Conrado
Dantiscum pignoris loco dedit, cum exoluē-
dæ fidei, promissiq; stipendii facultas ipsi
nulla relinqueretur. Illud postquam Misto-
vius recuperaret, præsidio interfecto, ma-
teriam similtatis enascentis & incrementis
inter Brandenburgicos & Pomeranos præ-
buit. Et prima quidem tum iacta irarum &
dissidiorum inter vicinos hos populos fun-
damenta, fomentum longis bellis, succedē-
tibus annis, non sine multa clade, submini-
strarunt. Observandum hoc loco, eandem
fuisse rationem illa tempestate Borussiae cis
Vistulam, Novæ Marchiæ Soldinum usque,
& omnis illius tractus, qui ad mare Balthi-
cum, & Habum lacum recentem in longi-
tudinem ultra sexaginta miliaria, Damgar-
dum versus, protenditur, unaq; Pomeraniæ
voce contineri. Quandoquidem verò Bran-
denburgici

denburgici in omnes occasiones amplificandi atq; dilatandi sui Imperii attentè evigilarent, Polonia atq; Pomerania, propter viciniam, præ aliis percommode arriserunt, quæ huic desiderio efficaciter & fructuosè deservirent. Neq; sanè voto defuit successus, respondens ab omni parte; namq; in pago Rosina manu Brandenburgici Primislaus Poloniæ Rex anno 1295. ipsa die, quæ Dorotheæ sacra est, miserè truncatus periit, auxitq; eius interitus non parùm Novæ Marchiæ fines, omnem præterea oram, quæ à Vistula ad Golmenses montes, & Soldinum usq; continenter procedit, sicut & Vcariam, suam in potestatem pertraxerunt, usq; ad orbitum VVoldemari Electoris, qui sine sobole ex hac vita anno 1319. in expeditione Danica, decedens, mortuus plus turbarum dedit, plus potuit, atq; fecit, quàm decem præpotentes Principes, aliosq; non paucos locupletavit. Tunc enim Boguslaus Dux ulteriorem Pomeraniam, Rugenvaldum, Stolpam, Slavium, Belgardum, Neosterinū & alia recepit, fuitq; eadem Vcariæ conditio, cuius metropolis est Prenslavia, pingui atq; ubere solo, loco amœno, aère salubri ad lacum piscosum percommode sita, per amplo agro, silvisq; copiosis, egregio Senatu, templis quinq; , schola benè constituta,

Rex Poloniæ à Marchione confoditur.

Novæ Marchiæ fines Vistula & mare Balticum.

VVoldemarus Elector multos beavit.

Prenslavia metropolis Vcariæ.

**Nova
Marchia
in prædā
vocatur.
Tempore
VVoldemari
Marchiæ Im-
periū fuit
à Sala ad
Vistulam
vsq;.
Convēt,
principū
Lubecæ.**

**Pax opti-
ma rerum**

stituta, fide in Principem, Musicæ inprimis
laude & exercitiis commēdatissima est. Cru-
cigeri verò tractam omnem ad Vistulam, &
Marchiam Novam universam ad Viadrum
usque fidei suæ astrinxerunt. Marchiones
etiam Misniæ Torgam, Aldenburgum, Li-
psiam, Zuiccaviam, & maximam Misniæ
partem, à VVoldemaro armis victricibus oc-
cupatam, recuperarunt: Bohemis Lusatia
superior oportuna visa, cui inhiarent. Neq;
unquam miserior fuit Marchiæ conditio,
quàm in isto interregno, dum vexaretur à
Megelburgiis, tentaretur à Brunsvicensib.,
oppugnaretur ab Anhaltinis & Diocesi
Magdenburgensi, intra viscera verò Reipu-
blicæ latrocinia sævirent. Bis Lubecæ con-
venerunt, Brandenburgicus, Saxo, Stetinen-
sis, VVolgastensis, Principes: Holsatus,
Suerinensis, & de Vandalia Comites; Bre-
menfis, Brandenburgicus, Suerinensis, Rat-
zenburgensis, Lubecensis, & Halberstaden-
sis Episcopi, Actum est de pace, de securo
itinerum transitu, de latrociniiis prohiben-
dis, iurataq; est pax in annos VI. Tandem
Burggravi Norinbergenses Marchiam acci-
sam, atq; attritam, & in partes distractam
instaurarunt, perfeceruntq; multa ope, ut a-
nimi simul & ditiones solidè recoalescerent.
Hinc pax perpetua & sacrosancta inter Brá-
denbur-

denburgicos & Pomeranos, quam qui vio-
 lare præsumer, omnium votis infelix esto.
 Estq; hodie nullus Germaniæ Principatus
 potentior, quàm Brandenburgicus. Ad tan-
 tam autem deformitatem redacta est Mar-
 chia in hoc turbulento Republicæ statu, ut
 cum Iohannes EL Brandenburgicus, fini-
 tis bellis, annis insequentibus, Marchiæ li-
 mites perlustraret, & ex colle, unde prospe-
 ctus longè lateque in subiectos oculis cam-
 pos pateret, Pomeraniæ tractum circa Piri-
 tium, & Marchiæ fines Soldinum versus in-
 tueretur: In Pomeraniam, inquit, tanquam
 in Paradisum, in Marchiam velut in solitu-
 dinem conspicimus. Die V. Iunii, nascitur
 Ioachimus Ernestus Brandenburgicus Berli-
 ni, cui cum fata felicitatem sponderent, in
 disciplinis nobilioribus feliciter educatus,
 spem multis concitavit adipiscendi Archi-
 præsulatum Magdeburgensem, quo etiam
 nomine Præposituram Brandenburgensem
 Ludovicum Lochovium Decanum accepisse,
 sine auctore, ferunt. Sed Deus & natura,
 illum fortunæ meliori reservavit, regnatq;
 feliciter Onolsbaci, quam si Episcopus Mag-
 deburgi, aliorum arbitrio se permisisset.
 XVIII. Octob. abit in communem locum
 Berlini Fridericus Hartvvigius, VVitstochi-
 anus, qui in oppido Borussiae Heihgenbeilo
 pueritiam, Hardvvi-

Potentia
 Branden-
 burgicorū

Dictum
 Iohannis
 Crassi EL.
 Brand.

Ioachim 9
 Ernestus
 Brand. na-
 scitur.

Regnat.

Obiit Fri-
 dericus
 Hardvvi-

gius Præ- pueritiam, sine eruditione, docuit, verbiq;
positus minister in agro vicino factus talis, quales
Berlinen- sunt in Borussia, provincia demandata, ne-
fis. scio, quo lapsu, decedere coactus est. Ad

Marchiam cum receptam haberet, & ex e-
ius humanitate, quia patria esset, sibi præ-
sidiuna atq; subsidium promitteret, cum
Berlinensis favor expectationi non respon-
deret, itineri accinctus, mirabili casu, cum

Fortuna cunctis intercluderent, admissus ab amico,
ut pluri- ut in templo Cathedrali concionem publicã
mum po- haberet, laudatus à vidua Lunenburgica,
test in re- quinquaginta florenorum stipendium im-
bus huma petravit: Commendatus exinde Electori ad
nis. ampliores sibi honores aditum loquentia &
confidentia patefecit, hoc agens, ut place-
ret omnibus. Vnde in præposituræ templi
Cathedralis possessionem immissus, in Cõ-
sistorio quoque principem locum obtinuit;
Confiliarius simul & Concionator aulicus.

Superbit enim id genus hominum titulis
magis, quàm virtutis gloria, pecuniæq; ma-
gis, quàm famæ, æternæque salutis curam
habet. Est autem Marchiæ, nescio qua fa-
tali necessitate, peculiare, ut istos maximè,

Conditio qui dono valent impudentiæ & assentatio-
Marchiæ. nis, sibi favore & donis adiungat, neglectis
illis, qui intra modestiæ limites non sine sci-
entia,

entia se continent, quos interdum etiam non
amicitiæ, sed persecutionum stipendia a-
lunt atque prosequuntur. Cum templum hoc
Cathedrale, quo in Germania augustius est
nullum, auspiciis Iohannis II. E. L. ex mo-
nasterio conditum, redditus opinor, ad gra-
tiam magis, quam ad dignitatem respiciens,
hominibus conferret. hæc ætas tandem no-
stra rectius sapiens, patrocinio & mandato
potentissimi Principis, Domini Iohannis
Friderici Electoris, viros præstantissimos,
Simonem Iodicum, summæ excellentiæ,
Georgium Noslerum, Munsterbergium,
magnæ facundiæ, Flaccum egregiæ doctri-
næ, aliosque bonos & eruditos, non sine lau-
dis fama, præstat atque habet, vindicantque
nostra tempora superiorum annorum bar-
bariem, Marchiæ quasi familiarem ab ex-
cultioribus populis, verè ne an falsò nostrum
non est opinari, attributam. Istud non te-
merè affirmo, certare Marchiam nostram
cum quovis alio populo, ingeniiis, quare au-
tem ad frugem non perveniant, narrare opor-
tè non habemus. Discant ex aliis potius ingenio
si, quam ex me, cum meo periculo, veritatis
amantes. Est enim patria nostra novitatis pe-
regrinorumque studiosior, quam ulla alia
regio, fraudeque horum circumscripta non
semel ad poenitendos casus recidit. Die II.

B

Septembris

Templum
Cathedrale
de Berlinis

Simon Iodicus,
Noslerus
Flaccus.

Ingenia
Marchiæ.

**Convētus
Principū
Custrini.**

**Personati
cremātur.**

**Propugna-
culum ar-
te factum**

Septembris conveniunt Custrini Casimirus Palatinus, Christianus Saxo, Iohannes Georgius Brandenburgicus, Ioachimus Fridericus Magdeburgicus, Fridericus V Vilhelmus Saxo, Henricus Iulius Brunsvicensis, Iohannes Fridericus, & Barnimus Pomerni, Ioachimus Ernestus Anhaltinus, Hi frequenter agunt in silvis atq; castris, more quidem militari, sed animi gratia. In hoc congressu testamento legavit Elector Christiano filio Custrinum, Novamq; Marchiam; spectacula tunc multa sunt exhibita, ludicraque non pauca peracta, visus personatus Tuscarum, Muscovitarum, Tartarorum Tyrannus, ipseque Pontifex Romanus, damnati omnes raptique ad ignis supplicium. Propugnaculum arte factum, ab Hispanis & Vngaris defensum, à Germanis oppugnatū, in se omnium oculos venit, abiitq; in cineres brevi temporis intervallo apparatus ille omnis, octo aureorum millibus æstimatus, peritq; simul eius fructus, qui præter aspectū nihil in se voluptatis habere putabatur. Aliquantò post in quadam insigni urbe Senatū de suppetiis sibi ferendis cives Marchiæ, qui templum incendio desolatum, suo sumptu instaurare non poterant, suppliciter compellaverunt: Quibus in hanc responsū est sententiam, ut discerent, Electorem,

ctorem, si vel tertiam impensorum partem
huc contulisset, maiorem apud Deum gra-
tiam, & gloriam apud homines, in æter-
na grataq; memoria & benedictione, pro-
meruisse, subditis etiam suis rectius consu-
luisse, quàm quod in profana ista tantâ æris
vim convertisset. Idibus Octobris conce-
dit in fata placide Elisabetha, Virici Megel-
burgii coniunx, Giedsgardiæ, in Falstræ In-
sulæ portu, ubi traiectus est in Germaniam
brevissimus, siquidem locus ille septem tan-
tum miliaribus ostio Varni distat, ita
ut coelo tranquillo conspici queat, ætatis an-
no LXII. Religiosa in Deum, & in homi-
nes benefica, opera multa admirandæ sapi-
entiæ, divinæ bonitatis, & incomparabilis
virtutis ad posteritatem transmisit, silvas
novas ad stuporem in locis arenosis produ-
xit, arcemq; Gustroviensem ad eam magni-
ficentiam extulit, ut cum quavis alia per u-
niuersam Germaniam splendore certet. Tē-
plum ibidem Cathedrale mirificè exorna-
uit, monumenta Regia in eo exstruxit, quæ
mirabitur omnis ætas, Arborem generis
atq; stemmatis Ducum Megelburgiorum
plantavit. Andream Coelichium illius di-
tionis Superintendentem, in honore & pre-
cio habens, multum illi fidebat & tribuebat
non sine aliorum invidia, qui ex ea crescere
B 2 affectabant.

Elisabe-
tha Megel-
burgica
obit.

Virtus Eli-
sabethæ
Megel-
burgiæ.

Andreas
Coelichij
Superinte-
dens.

Elisabe-
thæ Me-
gelburgiæ
pietas.

Ernestus
Anhaldi-
nus mi-
grat ex
hac vita.

Virtus hu-
ius princi-
pis.

affectabant. Is ad aulam reus factus, quod insolentius pro concione Principem insectaretur, hoc tulit responsum, Ex verbo Dei scimus, dandam Deo esse gloriam, & habendum verbi ministris honorem. Quod si nos arguant peccata nostra publicè, non illa pallianda, non excusanda, nec defendenda, sed emendanda, novimus. Sic enim Deo puniendi causa, & verbi ministro insectandi materia subtrahetur. Valeant igitur, qui volunt dissidium inter nos, videantq; sedulo, ne rei & ipsi facti, verius accusentur, quam ipsi alios innocenter in invidiam devocent. VI. die Decembris, decedit ex hac vita placidè Ioachimus Ernestus Anhaltinus, qui familiam inclinatam & accisam salvavit. Antè obitum Ecclesiarum curam habens, facta reformatione, Exorcismum in Baptismo abrogavit. Dedit hæc innovatio passim per ditionem turbas inter subditos, sed sapientia Principis, absq; tumultu, & iniuria istas facile vel compescuit, vel discussit. Princeps sidere felicior natus, magnificus, & religiosus, Marchionum Brandenburgensium, sed inprimis Iohannis Georgii Electoris amicus, qui eius conversatione mirificè delectabatur, cuius & filiam sibi matrimonio iunxit, filiumq; de suo nomine dictum, & gratiosè secum in comi-
tatu

ratu & convictu per aliquot annos habuit.
Præstat hæc illustrissima familia antiquitatis
iure, laudemq; pietatis atque beneficentiæ
habet, tantæ nobilitatis, ut Electores Bran-
denburgenses cum aliquo numero ab hac o-
rigine descenderint, neq; quidquam sit in
in Marchia tam humile, vel altum, quod ad
hanc virtutem antiquitus non respexerit. E-
rai hac tempestate Franconiæ status turbu-
latus admodum, nam quos nominaverat
provinciarum Præsides Culmbaci & Onols-
baci Georgius Fridericus Brandenburgicus,
iustitiæ limites excedere videbantur passim-
que querelæ audiebantur, quæ etiam ad Prin-
cipem deferiebantur. Bambergensis & VVirtz-
burgensis Episcopi gravem movebant per-
secutionem in subditos normæ Lutheraniæ
& Augustaniæ Confessionis, propositisque
edictis, iure illos suo privabant, cogebant-
que autionem suorum facere bonorum, re-
lictis dodrante. In Borussia paternum &
mansuetum Imperium Alberti Ducis, quo
sibi plus sumpserant, quam expediebat, acue-
bat multos ad licentiam, qua plerumq; de-
teriores sumus, cum omnium votis non cor-
responderet Heroicus animus Georgii Fri-
derici Brandenburgici, paulatim alieniore
animo ab illo esse ceperunt, ita ut comita-
tum aulicum numerosiorum aleret: Cives

Familia
Anhalti-
na.

LXXXVII.

Persecu-
tio piorum
in Franco-
nia.

Status Ro-
russici.

**Nobilitas
Borussiae
Duci ad-
versatur.**

**Princeps
proscribit
seditiosos**

**Fuga re-
bellium.**

**Convēt⁹
Ordinum
Borussiae
Conisper-
gi.**

quidem rerum suarum satagebant in oppie-
dis, officiaque debita ex fide praestabant, ast
nobilitas cum aperto Marte nihil posset, vel
auderet, ad insidias versa, simul & formi-
dinem Principi iniiciebat, & negotii non
parum apud Poloniae Regem faciebat, ac-
cusatumque graviter de multis, quae mala
mens, malus animus suggerebat, reum sta-
tuebat. Eratque omnino tanta illius inso-
lencia, ut ij qui pagatum & in agris degunt,
Principem, si quando venatum iret, libellis
supplicibus circumfusum appetitumque fer-
me opprimerent, Er quia haec ad motum
spectarent, coactus est illos, qui faces his
turbis praerferrent, Cuhemium, Aulacum,
Hildebrandum Creutzenum, & alios pro-
scribere, aqua & igni interdicens, qui ad
Poloniam, Episcopatum Varmiensem, &
Elbingam receptum habentes, securitatem
sibi in Germania policeri non audebant, pro-
hibuit deinde congressus omnes publicos, in
quibus consilia conferrent, ut ad singulos
attenderent, edixit praefectis, ut universi of-
ficium facerent, serio praecipit. His ita co-
stitutis, conventum nobilitatis civitatumque
omnium in veteri urbe Conispergi agit, &
ut in contributionem ad publica onera ferenda
consentiant, petit, nec difficulter obtinet,
quod vult. In quo tamen Senatus veteris
urbis

urbis studium, operaq; fidelis magis, quam
reliquorum omnium eluxit. Simul etiam
mentem suam aperit illis de sua in Franconi
am profectioe, eò quod illa omnino præ
sentiam suam requirat. Præsidentem deinde
Karlitium Baronem nominat, qui vicem su- Georgius
am in gubernatione provinciæ expleat, cui Friderico
Burggravium, Cancellarium, aliosq; Con- constituit
siliarios ex Borussis, ut flagitaverant, cum res Borus-
comitatu aulico triginta equitum, qui sem- sia,
per ad Imperium præsto sint, adiungit.
Quod si ab his quid definiri non possit, de-
ferri ad se Onolsbacum iubet. facta spe, se
quamprimum per negocia Reipub. lice-
at, in Borussiam rediturum. Nobilitati verò
imperat, ut Principem suum ex officio &
fide ad provinciæ fines deducant, dato sin- Nobilitas
gulis in memoriam sui, aureo nummo, qui deducit
impressam imaginem suam habebat, essetq; Principem
monumentum atque pignus gratiæ atque ad fines.
amicitiæ. Senatus verò urbis veteris Co-
nigspergi commemorans studia sua in hoc
conventu, Principem interpellat, ut quos
sibi agros, pagos, silvasq; & prædia ademe- Repetit Se-
rat, clementiore animo reddat, offensio- natus Co-
nisque omnis obliviscatur, facturum se se- nigspergē
per, quod Principi gratū esse intelligat. An- sis sua
nuit is facile, iniungitq; Cancellario, ut prædia
petitioni Senatus satisfaciat. Nec diutius

B 4

moratus

Brandenburgum
Borussorum

Aularum
confluendo.

Conispergenses a
missa recuperant.

Reditus
Georgii

moratus, convasata omni supellectile aulica
& preciosa multa, cum vxore Luneburgica,
& Comitatu aulico, Brandenburgum, quod
situm ad Habum lacum, olim Marchiones
in gratiam Ordinis Crucigerorum ædifica-
runt, Dantiscani postea expugnatum destru-
xerunt, sed de novo, amplissimo apparatu
magnificentissimum Georgius Fridericus
Brandenburgicus instaurari, summæ curæ
habuit, lætus mouet. Interim Cancellarius
difficilem se gessit erga Senatam Conisper-
gensem in reddendis prædiis, ut pecuniam
nempe ab illis emungeret. Is igitur citato
cursu subsequens principem, admissusque
ab illo Brandenburgi, causam aduentus sui
exposuit. Qui indignatus verbis graviori-
bus ad Kithirium & Cancellarium seriò per-
scripsit, ut euestigio absque ulla cunctatio-
ne, ea quæ præceperat Senatui integrè resti-
tuerent. Valuit hoc mandatum, neq; longi-
or interposita mora vel desiderium Senatus,
vel Principis voluntatem distinuit. Rece-
perunt Conispergenses sua omnia, quæ ip-
sis indignatio per vim abstulerat. Profectus
est Georgius Fridericus Brandenburgicus
per Marchiam Novam Custrinum, paratissimis
Nobilitatis atq; civium officiis ubique
exceptus. Inde transmissa Viadro & Sueuo
Dresdam adventans, per Misniam ad pro-
vinciam

vinciam suam animum appulit. Cuius cum Branden-
statum perdidicisset, pro civibus VVurtzbur burgici in
gensibus Augustanæ Confessionis, in exili Franconi-
um eiectis, adiuuante causam VVilhelmo am.

Hassia Landgravio, apud Iulium Antisti-
tem intercessit sine fructu. Is sub reditum
Principis, ipsi aliquot vini plaustra miserat,
docens, salutem eius sibi esse gratam, & ex
ea singularem voluptatem animiq; læticiam
petcipere. Episcopo quidem gratias egit,
vinum autem suis impositum curribus Iulio
remisit, non se istius munere vel vino indi-
gere affirmans. Ipse edictum proposuit pub-
licè, ut si quis ex illis, qui à Bambergense
& VVirtzburgense in exilium, Religionis
gratia, pulsi essent, in sua ditione habitare
vellet, quam sibi sedem aut locum selegis-
set, in eo gratiam, & opem suam ipsi nõ
defuturam. Hinc Culmbacum & Kitzin-
ga, advocato sibi horum exulum favore, ma-
gna incrementa senserunt, quod ditiores ex
Episcopatu huc fortunas suas transferrent,
& splendidius ædificarent, & civitates fre-
quentiores redderent. Præses verò Curia
Culmbacensis, postquam ante Principis re-
ditum ex aula aufugisset, neque legitimis ci-
rationibus pareret, vel se sisteret, bonis suis
confiscatis, litem Principi apud Cameram
Imperialem Spiræ multorum annorum mo-

Branden-
burgicus
remittere
VVirtz-
burgensi
donatum
vinum.

Edictum
Principis
Georgii
Friderici.

Præses
Culmba-
censis.

Convētō
Ordinum
Pomerani
& Trepto-
æ
Ludovic⁹
Comes
Neugardi
ensis.

Contribu-
tio cerevi-
fiaria peti-
tur.

Authori-
tas Senat⁹
Stetinēsis
& Stargar-
densis.

vit. In Pomerania Iohannes Fridericus Dux
Ordinum suorum (conventum), in oppido
Treptoa ad Regam fluvium, indixit. Vene-
runt eò obsequenter Nobilitas omnis & ci-
vitates Orientalis Pomeraniæ, Barnimus
quoq; Rugenvaldensis & Casimirus Ca-
minensis, Duces, Princeps in Comitatu suo
habebat Ludovicum, Ebersteinium Comi-
tem, qui Neugardi sedem habet eamq; ma-
gnificentissimo apparatu munivit egregiè,
& ornavit splendide, virum sapientem, fa-
cundum, & eruditum, cuius ille ferme ra-
tionibus & argumentis nitebatur atque sta-
bat. Is persuaserat Principi, contributionem
quam vocant accisam; sicut usu recepta es-
set per omnes Germaniæ provincias, ad e-
um quoque modum illam in Pomerania sua
opera brevi valituram, si Princeps saltem
auctoritatem suam interponeret. Istud ca-
put cum in frequenti cōfessu, & in præsentia
Principum, proponeretur, incredibile est
dictu, quanta cum indignatione, offensio-
neq; animorum, à singulis & ab universis
acceptam fuerit. Est in hac solennitate au-
toritas Senatus Stetinensis & Stargardensis
propter sapientiam, virtutem, & potentiam
præcipua. Ad eorum vota cum maximè
respiceretur, collatis in commune consi-
liis, factum est decretum: descendendum
potius

potius ad quasvis alias conditiones, quàm
ut in hoc articulo Duci morem gererent, li-
berative aliquid derogarent. Nulla est Ger-
maniae provincia libertatis suae adeò tenaci-
ter amans atque studiosa, quàm Pomerania
neque onera nova recipit, neq; sibi imponi
patitur, facile Spiram ad Camerae Imperia-
lis iudicium provocat, & huc inmensam æ-
ris signati auriq; vim confert. Eberstenius
neq; minis neque precibus quidquam profi-
ciens, videns, proceres à sententia depelli
non posse, anxius animi, singulos aggredi-
tur, eorumq; mentem tentat, quorum dum
constantiam maiorem esse cognoscit, quàm
existimaverat, omnia colligens, quae ad
hunc forum pertinebāt, docet in pleno Se-
nato, quibus difficultatibus, quo ære alic-
no, quibus expensis, constrictus teneretur
Princeps, quo se cerjè nexu nunquam, sine
subditorum ope liberare aut vindicare que-
at. Esse illis inprimis probrosum, quod cū
omnes Germaniae populi in eo voluntatem
suam ad Domini sui desiderium & arbitriū
absque tergiversatione aggregent, sola Po-
merania nullum suorum Ducum, vel publi-
corum onerum respectum habeat. Specta-
re id ad Principis contemptum, quandoqui-
dem plus possint & imperent subditi, quam
Dux, cui fidem dedissent: Provocare ad li-
centiam

Libertas
Pomera-
norum.

Eberstenii
oratio ad
Pom. ordi-
nes.

Libertas
in licenti-
am non
beato

centiam tot legum placitis damnatam: Pro-
videndum tanè diligenter civitati Pomera-
niæ, ne libertas nimia in talem licentiam a-
beat, ex qua Respub. periculosa detrimenta
capiat. Offerre subditos Principi literis
verbisq; corpus fortunamq; pro salute eius,
sed fidem facto animoq; , cum ad rem veni-
atur sit, non rarò abesse. Lapsus hos con-
tra conscientiam in crimen læsæ maiestatis,
divinæ & humanæ, incurrere. Petere, ut
sepositis aliis affectibus, publicæ potius pi-
etatis, quam suorum commodorum ratio-
nem habeant. Derogare accisam nihil ipso-
rum emolumentis, immò esse illam cum a-
liqua utilitate coniunctam, Manifesta illud
probatione patere apud vicinos populos, qui
contributionem licet Cerevisariam sustine-
ant, non tamen propterea rem illorum fa-
miliarem tam contractis limitibus circum-
scriptam esse, sicut usu veniat Pomeranis,
qui, præter facultatem coquendi potum, alia
habeant adminicula ex negociatione & cõ-
mertiis: Emi apud illos potu viliori precio,
fortiorem eundem, sapidiorem, salubriorem
& præstantiorem esse: Habere interim Po-
meraniam pleniores commoditates acqui-
rendi necessaria ad coquendam Cerevisiam,
quæ cum vicinis desint, ea a Pomeranis pete-
re & emere necesse habeant. Quantum verò
incom-

Fides est
virtus in
subditis.

Dissimili-
tudo inter
populos

incommodet urbibus hoc malum, quod nobiles in suis prædiis, pagani in agris cerevisiam vulgò vendant, civiumq; rem familiarem hoc suo compendio in dispendium devocent, attenuent, atq; avertant, se iam non disputare. Illud satis constare, potus paganos multis dolores, morbosq; & quæmmodum apporasse, eò quod ipsis idonea instrumenta, apparatus, commoditatesq; aliæ civitatibus oportinæ, desint. Esse Ordinum onera distincta, debere etiam operas esse distinctas: Infinita secum trahere impedimenta confusionem, sicut in aliis, ita in re familiari, dum multa simul illa aggrediatur, & nihil rectè peragat. Quod si unus omnia possidere velit, quid reliquum sit futurum aliis contestari multitudinem, quæ calamitosæ fermè sit conditionis. Sed & fastum quorundam facilè in eo depræhendi, quod alios ex infima plebe in suum locum submittant, qui hoc in se vel muneris vel oneris recipiant, ut potum publicè, alienæ libidini prostitutum & obnoxium, vendant, unde duplex peccatum enascatur, quod cum eiusmodi homines, quæ agunt, pecuniæ causa agant, & cerevisiam vicent, & mensuram minuunt. Quo sanè facto Deus offendatur, proximo autem plurimum noceatur. Aequum sibi videri, ut cives, sicuti onera

Alia sunt officia, aliq; labores, nobilitatis, civium & rusticorum.

Opulètia non est sine fastu.

Avaritia non est sine iniuria

ferant,

ferant, ita officia quoq; civilia exerceant, & inde aliquis utilitatis fructus redundet, cui pars ad principem perveniat. Nobilitas Imperiis destinata, agricolæ ruri addicti, faciât propria, quæ ipsis incumbant, civiumque commoda non intercipient. Hinc sine suo damno contributionem aliquam facere & sentire. sustinere cum summæ virtutis gloria, & inexhaustæ benedictionis laude, posse. Cum hæc & alia plura in medium prolata essent, à verbis ad altercationem ventum est, sumpsitque tantas vires indignatio, ut Ordines solenni præmissa Protestatione, ad Cæsarem appellarent, consurgentesq; ad unum omnes, Principe solo cum suis relicto, domum quisq; suam absq; comatu proficisceretur, simulq; collata pecuniæ summa, hominem idoneum ad Cæsarem & Spiram ablegarent, petentes, ut authoritate Imperiali ab hac cōsine gra-tributionis molestia liberarentur. Auxit hic insperatus discessus Iohanni Friderico Duci ventu dis dolorem, quem ex hac animorum exacerbatione conceperat, formidinemq; quandam maioris mali iniiecit, quod tumultus hic non procul à suspitione seditionis abesset. Antequam tamen ad alias rationes descenderet, & singulorum animos manifestiore probatione cognitos, plenius perspiceret, quid nam vicii vel monstri formido secum traheret,

traheret, habito suorum consilio, cum va-
riaretur sententiis, evocavit denuò eosdem
suae ditionis ordines, conquestusq; de illo-
rum inobedientia & contumacia, ubi con-
sederant, & parati essent ad obiecta respon-
dere: Ipse eandem, quam illi observassent,
viam ingressus, cum comitatu suo aulico
consurgens, dicere exorsos auditu non susti-
nuit: sed recta Pragam profectus, favore Sa-
xonis atque Brandenburgici sibi advocato,
Caesari Pomeraniae conditionem acurate ser-
mone ostendit, docens, sine extraordinaria
contributione, se nec aulam suam recte co-
stitueret, nec locum boni Principis tueri,
nec Camerae Imperiali, ex fide, ut debe-
ret, oportune adesse posse. Iam antè de
hoc negotio Caesar resciverat, quod Ducem
latebat, Quia tamen Principis rationes non
omnino postponendas Caesar iudicaret,
mandavit Ordinibus, ut cum ad hunc dif-
ficilem statum impeditae Pomeraniae res
pertractae essent, & contributio necessario
facienda, morbo ditionis medicinam affer-
ret, si Cerevisariam aversarentur, in arbitra-
riam consentirent, fidemq; atq; obedientiam
suo Principi praestarent. Convenerunt igi-
tur tertium, & communicatis sententiis, ut
Principi sua dignitas constaret, & provin-
cia sine querela onera perferret, centum flo-
renorum

Convētus
II. Ordini-
um Po-
meraniae.

Ars delu-
ditur arte.

Dux Pra-
gam ad
Caesarem
abit.

Decretum
Caesaris.

Convētus
III. Ordini-
um Po-
meraniae.

renorum millia, extraordinaria pensione in
subsidium Duci, ad exolvendum æs alienū,
dederunt. In his omnibus emicuit maximè
Contribu opera Ludovici Eberstenii, qui beneficio
tio extra Ducis præfecturam Satzensem, quæ olim
ordinaria fuit commendatura Novæ Marchiæ, sedes-
que Commendatoris, cum eam Crucigeri
Comen- possideret, obtinuit, duos etiam alios pagos
datura Sat accepit, testes singularis benevolentia in
zensis in Comitem, quos tamen posteriorum annorū
Pomerani invidia hæredibus ipsius, regnante Barnimo
æ finibus. Duce, frustra reclamante virtutis iure, sub-
tra xit. Regio est Pomeraniæ Cassubia, quæ
præter præfecturas, arcesq; operosas, Butho-
viam & Lauenburgum civitates exhibet. &
Cassubia. præterea non paucos ex nobilitate submini-
strat, pertinetq; ratione feudi, non ad Im-
perium, sed ad Poloniam, Crucigerorum
ante defectionem in Borussia iurisdictionis.
Cassubii Hæc etiam, cum Pomerania Principem a-
accusant pud Cæsarem accusaret, eundem apud Po-
Ducē ap. lonum reum fecit, quod iniusta à subditis
Polonum efflagitaret & extorqueret. Is secutus ca-
racteres Cassubiorum ad Ducem datis lite-
ris perscripsit, mandans, ne onera maiora
Mandatū vel plura Cassubiis imponeret, quam consue-
Poloni ad tudo recepta ipsi permetteret. Excanduit ille
Pomerani ad hoc factum, quod undiq; à suis oppug-
æ Ducem. naretur, & nobilitate civitatibusque evoca-
tis,

ris, comperit, nobilitatem solam huius a-
 ctionis consciam. Collaudatis igitur civi-
 bus, nobilitatem carceri inclusit, coegitque Cassubii
 obfirmatis literis fidem sibi facere, quod in idonee ca-
 posterum ipsum ad Polonum nunquam de- uent. Duci
 iaturi essent, sed provinciae morem observa-
 re semper vellent. XXII. Febr. solutus est
 in morrem febris ardente Franciscus Biller Moritur
 bergius Pomeranus, qui perlustrata Thracia, Franciscus
 Aegypto, & Asia, adversus Turcas aliquot Billenber-
 annis militavit. Et virtutis ergo propterea gius
 à Cæsare egregie remuneratus, cum illum
 cupiditas patriam revisendi cepisset, fato pro-
 hibitus, Viennæ immatura planè morte ob-
 iit. Die VII. Aprilis à Rodolpho Cæsare ve- Legatus
 nit Berlinum ad Iohannem Georgium Brā- Cæsaris
 denburgicum Furstenbergius Comes lega- Berlinum
 tus, ut communicaret cum Electore, de hoc venit.
 capite, cum ex usu Reipub. Imperii foret, ut
 Comitia haberentur, quando & ubi illa cō-
 modè indici possent, Die VIII. Aprilis dis-
 cedit ex hac miseriarum valle Brunsvigæ Martinus
 Martinus Chemnitius, inter Marchicos do- Chemni-
 ctissimus, quem etiam adversarii ob doctri- tius Super-
 nam & pietatem amarunt. Natus Brisæ in intendēs
 erudita familia Chemnitiana, quæ viros præ Brunsvi-
 claros Brunsvico, Stendalio, Berlino, Pritz- gæ obit.
 vvaldo dedit, spondetq; latioris segetis spē
 soboles divina. Accitus ex Regiononte,
 C vbi

**Comitia
regni Po-
loniæ.**

**Reges de-
signati.**

**Poloni ad
Marchiæ
fines dis-
positi.**

vbi Bibliothecæ Ducis præerat, à Senatu in summo honore, à civibus in precio habitu, post quã erudita valdè, doctisq; probata scripta multa edidisset, valitura ad omnẽ posteritatem, à Iohanne Georgio Electore in numerum Consiliariorum allectus, nomine illius præcipuis religionis negociis cum laude adfuit. Die XX. Iunii habebantur VVarſaviæ Comitia regni Poloniæ, in campo proparulo cis Vistulam, dimidio ab vrbe miliari, ubi de novo Rege creando per complures dies deliberabatur. Cancellarius & Archimarschaleus Sigismundum Suecum designabant, Comes verò Gorcanus & Sboroviani Maximilianum Austriacum nominabant die XX. Augusti. Et hic quidẽ mox cum exercitu advolans, ad Electorem Brandenburgicum dedit literas, petens, ut duobus equitum millibus, iuvaretur. Erant tũm ad Marchiæ fines aliquot militum cohortes, aliquot equitum turmæ dispositæ, qui absq; iniuria in agris confidebant. Quia tamen Maximilianus ea constantia de auxiliis sollicitaret Electorem, siue denegarentur, siue mitterentur metuendum erat, ne arma sua in Marchiam Poloni converterent. Propterea Bothonem Regensteinium omni illi oræ cum Imperio præfecerat, ut incurſionem hostilem averteret. Maximiliano re-
sponsum

sponsum fuit, Electorem in gratiam illius Ad literas
 omnia facturum, quæ suarum essent virium, Maximili
 sed in hac gliscente Polonorum dissensione ani Austri
 sibi non esse integrum ea præstare amicis, ac respon
 quæ libenter vellet. Quod si Cracoviam sum.
 manu victrici captam teneret, & Sueco
 Cancellarioq; fortiter debellato. regni coro
 nam accepisset, nullum nec amicitia, nec
 officii genus ipsi desuturum, quod à sua te
 nuitate proficisci posset. Nunc verò cum
 in dubio adhuc statu rerum esset summa po
 sita, se quidem ipsius instituto benè precari,
 sed armis abstinere. Si enim fortuna victo
 riaq; penes Suecum staret, quòd aliter fecis
 set, fraudi id sibi apud victorem futurum
 propter auxilia suppeditata, feudumq; Boruf
 sia in discrimen adducturum, Polonum cū
 exercitu in Marchiam moturum, quæ con
 iuncta essent cuncta cum subditorum clad e.
 Proinde cum facultas oportune ipsi obsequi
 non valeret, in voluntate amica acquiesceret
 hoc tempore, do nec alia rerum facies arri
 deret. Et is quidem à Cancellario Cracovia
 repulsus est, captusq; ; Suecus verò ingenti
 tormentorum tonitru in urbem receptus,
 corona regia regnoq; feliciter positur. Ma
 gna sæviebat hac tempestate anuonæ caritas, Ludovici
 maxime verò in Pomerania. Hinc ut leva Ernesti
 ret Ernestus Ludovicus, apertis horreis suis, Ducis be
 frumen ne ficentis

Causæ
 quare de
 negaren
 tur auxillis
 Austriaco

Comes
Zollerens-
is obit.

Landgra-
vius invi-
sit Ioachi-
mum Fri-
dericum.

Piscis in
Holsatia.

Instrumenta vili precio vendidit, pauperibus
gratuito ad mensus, raro huius seculi exem-
plo. Est familia Comitum Zollerensium in
Suevia superstes, unde Marchiones Bran-
denburgici originem suam deducunt, ex
qua natus Ioachimus, aliquot annis Iohan-
nis Georgii Electoris aulam secutus, die
VII. Iulii vitam cum morte commutat Ber-
lini, in templo ibidem Cathedrali ma-
gnifice tumulatus. In Diœcesi Magdebur-
gensi murum passim tanta multitudo oc-
currit in agris, ut propter detrimenta incre-
dibilia, quæ acciperent agricolæ, ex manda-
to Ioachimi Friderici Administratoris, sin-
gulis incolis pagatim certus numerus eorū
perimendorum decerneretur. Quò cum
venisset, Mauritio filio comitatus, V Vilhel-
mus Hassiæ Landgravius ad Principem,
V Volmerstadio Magdeburgum profecti, in
aula Episcopali, accitis præcipuis ex collegio
Canonicorum, Consulibusque, epulati, per
novam portam, arci vicinam, urbe egredi-
untur. V: Non Martii captus est piscis in
Holsatia, qui equis viginti quatur loco di-
moveri non poterat, eiusque caput bipenni
amputatum, vix a tribus rusticis levabatur.
Carne tonnæ viginti, lardo novem reple-
bantur. Ad quod tempus impedita erat Gal-
liæ facies: Rex igitur aliorum Regum &
Principum

Principum consilium & auxilium sibi in
subsidium advocare aggressus, ad singulos
Jacobum Segurium Pardelianum amandat.
Hinc ex condicto conveniunt Luneburgi
die XVIII. Julii Fridericus Daniæ Rex,
Christianus Saxo, Iohannes Georgius Bran-
denburgicus, Ioachimus Fridericus Mag-
denburgicus, Iohannes Casimirus Cobur-
gensis, V Vilhelmus Fridericus Vinariensis,
V Vilhelmus Luneburgicus. Est Lunebur-
ga urbs, non à Luna Planeta cœlesti, sed
fluvio eius nominis nuncupata, operose mu-
nita, valde splendida, benè constituta, gra-
vi & sapiente Senatu, civibus honestis, &
opulentis, templis exornatis, schola in pri-
mis celebri, clarissima. Sal coquit, indeq;
copiosos redditus habet. Navigiis enim in o-
mnes civitates maritimas, & inde in Bo-
russiam, Poloniam, Daniam, Pomerianam
Holsatiam, Sueciam, & alia regna exporta-
tur. Marchiæ imprimis sui copiam facit,
quâ bonitate sua replet, & censetur usus eius
probatissimus. Rex per Holsatiam iter faci-
ens ab Hamburgensibus & Luneburgensibus
amplissimo apparatu accipitur. Principes per
Marchiam & ditionem Luneburgici ibant,
stabantq; ad portam, quæ Vlyssæam ducit, u-
bi illi pernoctaverant, cives armati confer-
sim, præstolantes adventum Principum.

Conven-
tus Regū
atq; Prin-
cipum Lu-
neburgi.

Lunebur-
ga urbs ce-
leberrima

Rex ab
Hambur-
gensibus
accipitur.

C ;

Sed

Principū
stratage-
ma.

Johannis
Georgii E-
lectoris di-
gnitas

Rex Saxo-
nē admo-
net.

Saxonis
modestia.

Sed illi consultò cum impedimentis comi-
tatum aulicum per hanc viam, concursu ho-
minum condensatam, portamq; immittunt,
ipsi verò diversam secuti, urbem nullo ani-
madvertente ingrediuntur, & de equis descē-
dentes recta hospitium Regis petunt, cui ta-
le nihil in mentem venerat. Admissi multa
cum gratulatione & animi voluptate, admi-
ratur imprimis Rex Iohannis Georgii Ele-
ctoris personam Heroicam, staturam ma-
gnificam, augustam capitis canitiem, fron-
tisq; & oris decorem, maximè verò véné-
randam & amabilem corporis gravitatem,
quibus præ omnibus aliis à Natura or-
natus erat, illum in summo decenter hono-
re habet; In Christiano Saxone placidis mo-
nitis reprehendens, quod tanto se Principi,
in quem tot regis atq; divinæ omnino vir-
tutes eluceant, qui & pater sit, & in tam san-
cti senectute constitutus, sub dignitatis no-
mine præferat, ordinis iure fretus atq; con-
silius, quem potius alterum velut parentem
revereri, & colere conveniebat. Non mo-
lestè tulit hanc Regis avunculi exhortationē
amicā Christiano Saxo, acquievitq; prudētē
in illa, & cessit Brandenburgico, quò ad vi-
xit. Adum deinde est de ope ferunda Gallo,
qui sollicitè eam petebat: Communicato
consilio placebat quidem omnibus, auxilia
in Gal-

Decretū
factū Lu
neburgi.

Paulinus
moritur
Rostochii

Dissidiū
Rostochi
ense.

Ducis Po
meraniae
Pietas.

deesse. Decretum igitur factū, ut legatio in
Galliam iret. Consultatum deinde de ma-
trimonio, quo Christianus, Regis filius na-
ru maximus, filia Brandenburgica iungere-
tur. Magno cum assensu hoc deliberatio-
nis caput à Brandenburgicis acceptum atque
approbatū fuit, datae dein aliquot dies ami-
citiæ atq; fraternæ conversationi donec co-
dem animo discederetur. Pridiè Calend.
Quin. Rostochii, quo deploratus vene-
rat, Casparus Paulinus, ex illustri Gansorū
familia, quæ hæreditariam Marischallatus
dignitatem in Electoratu Brandenburgico
tuetur, anno ætatis suæ quarto & quinqu-
agesimo decessit. In qua urbe nobilissima,
ubi Minerva cum Neptuno de dignitatis
præstantia certat, Christoferus Siendalii,
Perlebergensis, Academiae negocium faces-
sit in doctrina de Coena Domini: Eiectus
urbe, scripto publico Theologos oppugna-
re aggressus, à Davide Chytræo eruditis ar-
mis repulsus est. V Volgastæ verò, in eodem
littore Balthico, ampliari fecit hæreditariū
Principum sepulturæ monumentum Erne-
stus Ludovicus Dux, mortalitatis humanæ
memor, usurpato hoc symbolo: Qui confi-
dit Deo, bonum fundamentum ædificii æ-
ternæ salutis jecit. Cum itaque ex Gallis
reversa legatio Principibus Regni illius, o-
lim

lim florentissimi, conditionem exponeret,
 aliquot equitum turmæ, Iohanne Buchio
 Duce, ex Marchia profecta, per Lotharingiã
 sibi viã vi atq; virtute aperuerunt. Eas dùm
 Henricus Rex excipere conaretur, negligē-
 tia Ducis, sub noctem securam, hostibus
 mactandas obiecit. multis genus suum san-
 guine consignantibus in oppido A Enaco,
 quod pervigilio neglectum, ipso die Marti-
 ni inalbescente, ex improvilo Guisij
 Germanos, Martinalia celebraturos, & pro-
 fundis poculis se largius iniurgituros pro-
 vidē atq; attentē per inditium subolentes,
 diripuerunt, Marchicis alium stertentib9
 partim captis, partim trucidatis. Buchius
 cū agrē evasisset. filius ipsius in hostium
 potestatem pervenit, amisitq; ille simul &
 bona sua obarata, & existimationem nun-
 quam recuperandam. Reliqui inermes cala-
 mitati miserē ad suos repedarunt. Idem ac-
 cidit & Regiis & Saxonis, exercitusq; ille,
 qui fuerat, 5000 equitum, & 20000 pedi-
 tum, obbrutescente negligentia, securitate,
 atque rapinis in Alsatos maximē, Germa-
 niæ maculam aspersit, & superiores victo-
 rias funesta hac strage foedē corrupit. Die
 XXI. Octobris obit Iohannes VVigandus
 Episcopus Pomesaniensis in Borussia, se
 pulsus in templo Cathedrali Cniphosiano.

**Copie
 Marchie
 caduntur**

**Temulen-
 tiam multos
 perdidit.**

**Buchius
 amittit su-
 thoritatem
 suam.**

**Pœna di-
 vina.**

**VVigēdus
 moritur.**

C 5

Con

Convētus Conventum etiam agunt civitates mariti-
civitatum mæ & Saxonie Lubecæ, quæ & ipsa harum
in urbe Lu omnium ex auctoritate Cæsaris caput con-
becca. ventui præsidet. Etsi autem hæ numero

complures censeantur, attamen fidei vincu-
lo iunctæ inter se sunt arctiore, Lubeca, Hå-
burgum, Luneburgum, Rostochium, VVif-

Civitates maria, & Sundium. Reliquæ huius generis
maritimæ civitates maritimæ sunt, Dantiscum, Conig-

maritimæ spergum, Elbinga, Riga, Rugenualdum,
Colberga, Treptoa, Stargardum, Stetinum,

Anclanium, Gryphisualdum, Stadium,
Brema, & si quæ in Holsatia, & alibi hoc no-

Civitates mine tenentur: Saxonice sunt Goslaria, Brun-
Saxonie suicum, Magdeburga, Hildrsheimum, Hå-

Saxonie novoria, Northeimium, Gotthinga, Sten-
dalia, Francofurtum ad Viadrum, pluresque

nequaquam degeneres. Halberstadenses,
Halenses, Quedlinburgenses cum hoc fœ-

das respuerent, sibi ipsis incommodarunt,
auxilio aliarum exclusæ. Conigspergi in

Conisper Nova Marchia ad hoc tempus monedularū
gū in No- auiumq; conflictus in foro, & aere frequen-

va Mar ter visi, conspectæq; variæ rerum species &
chia tu- formæ, nō parū formidinis metusq; pru-

multus dentiorum animis incutiebant. Intercede-
tur. bat tunc in hac civitate dissidium haud vul-

gare Senatui cum civibus de quorundam a-
grorum iure. Cumq; sopiri ista controver-

sia

si non posset, & multa perperam contra le-
ges administrarentur, Tribuni plebis Sena-
tus edictis adversarentur, licentia maiores
vires sumeret, quàm ut ab honestate Impe-
rioq; reprimerentur, exacerbatis odiis res
illa tota ad aulam delata est, quæ huic Rei-
publ. vulneri sanam medicinam afferens, **Diffidiū**
statuebat, ut utraq; pars in voluntate Princi- **inter Sena-**
pis acquiesceret, qui suum arbitrium à iu- **tum & ci-**
stitia non esset segregaturus. Vocabatur Se- **ves.**
natus in invidiam à plebe, quod favore apud
aulam prævaleret, civium verò ratio non
admodum magna haberetur, idcoq; se iam
causa cecidisse præsumebant. Collata igi-
tur in medium pecunia, ius suum contra So-
natum persequi in animum induxerunt,
quem itidem non ex Reipub. bonis atque **Iure utra-**
patrimonio, sed fortunis suis privatis litem **que pars a-**
prosequi cupiebant. Non erat hoc integrum **git.**
Senatui, quandoquidem non suam sed pub-
licam causam agerent. Dimicatum hinc
acerrimè veris fictisq;, ut fieri solet, verbis,
factumq;, tandem, ut Princeps mandaret, ob-
signatis pro more literis: Senatus huius tu-
multus authores ad aulam captos mitteret. **Ad vim**
Vocati igitur isti ad Curiam forenses, de vo- **venitur.**
luntate Principis ex recitatis literis cogno-
verunt. Iam illi hoc ipsum subodorati,
præcipuos ex plebe sibi cives in auxilium
contra

Senatus
Conisper-
gensis dat
fugam.

Bellum in
Conisper-
genses.

contra Senatum advocaverant, vestibulumq;
curiæ occupaverant. Hinc lictores, ut im-
peratum erat, Tribunos arripere, vimq; illis
intentare aggressi, ab his violenta manu re-
pulli sunt. Mox universa accurrens cum
tumultu & clamore multitudo, facile tam
Senatum, quàm viatores in fugam vertit, ne-
que procul contentio à seditione absuit. Cõ-
territus Senatus illa nocte Custrinum fugit,
in quanto fuerit periculo propter literas Prin-
cipis ostendit, exaggerans singula, quæ in-
dignationi stimulos vindictæ suggerebant:
Hæc cuncta aula ad Electorem perscripsit.
Iram is efficacem in Conispergenses con-
cipiens, quod malum aliquod gravius sub-
esse crederet, quid fieri vellent, Præfidi Cu-
strinensi Thisbecio in mandatis dedit. Qui
primum Nobilitatem in vicinis agris con-
scripsit, ut ea ipsa die sub vesperam ad certum
locum prope Beruualdum, conveniret, se-
riò edixit, armavit deinde ciues Custrinen-
ses & Beruualdenses, paganos etiam non
paucos, quibus milites præfidiarios, Custrin-
no eductos, adiunxit: Rusticis imperavit, ut
curribus & equis adductis ad Imperium sibi
præstò essent, equos æneis tormentis, cur-
tus captivis designavit, nocte intempesta ad
urbem cum agmine procedens. Nihil horum
latet at cives, quibus non viatores ad hanc vim
repre-

reprimendam atq; avertendam, sed animo Captum
gravioris potentiae metu subactus, deerat. Conispeg
Sollicita igitur suspensa; mente eventum gum;
expectarunt, nescientes, quid serus vesper
secum apportaret, neque enim portae utbis
claudebantur, per quas intromissus eques,
bambardarum tonitru turbatam civitatem
perturbatiorem reddidit, per plateas omnes
equo admissio discurrens, subsecuti pedires
portas forumq; armati occupaverunt: con Milim
venerat iam ante Senatus in Curia, conscius insolentia
omnium, quae agerentur. Convocata hinc
civitate campanae grandioris sonitu, & li-
torum voce, & interclusa undiq; a milite,
Thisbecius pmissis paucis stomachosius, cur
huc venisset, ex scripto autores huius turbarum
nominatos comprehendi iussit, esseq; in cu-
stodia, donec aliud decerneretur: facti sunt
rei octo & decem cives primarij, quatuor
Berlinum pertracti periculo non caruerunt,
reliquis tela, gladij, armaq; adempta in cu-
ria reposita sunt, & ne quis sine venia urbe
exiret, gravioribus verbis pcepit pro autori-
tate: fuitq; omnino huius urbis fortuna ta-
lis, qualis solet esse in bello devictae, ubi vis
Etori licet, quod libet. Iamq; huius irruptio-
nis fama Stetinum ad Iohannem Fridericum
Ducem pervenerat, qui citato curru advo-
lans, de salute Conispergensium sollicitus,
solatus

Capti vi-
ves prima-
rii Conig-
spergi.

Dux Po-
meraniae
intercedit
pro Co-
nigspergē-
sibus.

Vsus Ha-
lecum.

Captura
halecum.

Reditus
ex captura

Natura &
consuetu-
do halecū

solatus, illos sibi curæ fore promisit. Com-
motus enim Elector excidium civitati mi-
natus fuerat, sed tandem rectius edoctus,
cū ira defervisset, dimissis cum gratia
captivis, malum in auctorem recidit: civi-
tati incolumi salus sua sacra rectaq; consti-
tit. Perstat in Marchia, Pomerania, ditione
Megelburgiorum, adeoq; Saxonia tota ha-
lecum usus frequentissimus, cuius captura
olim apud Sündium, in Rugia, hodiè verò
in Norvegia, quæ sumen & penuaria cella
Europæ creditur, nobilissima est, cum aliàs
multa tonnarum millia annuatim proveni-
ant, ita ut vasa sæpius quibus impleantur,
priquam pisces desint, hoc anno parum vel
nihil caprum. Capiuntur autem circa diem
Iohanni Baptistæ sacram, sed parcius, cre-
dunturq; reliquæ superioris anni: Mense
verò Augusto, Septembri, & Octobri maxi-
mo numero. Quod si una tonna, quæ hale-
ces mille continet, tribus loachimieis ven-
datur, proventus annuus æstimatur 960000.
Vallensium. Congelatum mare imprimis fu-
giunt, infinitoq; agmine appetunt terram,
cui quo magis iminent, eò aridiores, vel ob
freti naturam, vel ob lassitudinem fiunt. Eæ
propè accedunt sine aliqua formidine, inpri-
mis si ignis vel homines adsint. Regem
non æquantem quantitate reliquas, corona
quasi

quasi insignitum rubicunda sequuntur absq;
numero ignitis oculis, qui conuscationem
& fulgetrum interdum repræsentant sub
noctem. Aqua aluntur, ex qua tractæ mo-
nuntur in continente. Navibus impositæ,
quarum plerumq; 700. cum magno negoci-
antium & promercalia exercentium fœno-
re, istic loci appellant, hinc in vicina regna
longè exportantur. Francofurti ad Viadrum
cum Andreas Musculus, Superintendens
Marchiæ totius Generalis, in cœlestis vitæ
consuetudinem migrasset, in illius locum ab
Electore submissus Christoferus Cornerus
Francus, qui scripta multa non sine invidia
publici iuris fecerat, quod V Villichiani in
suam fraudem factum querebantur. Infe-
lix Paterfamilias, uxorem habuit procacem,
filiam Venerels illecebris stupratam, filium
patri verbera plagasq; inferentē. Hic ad pro-
fessionem in Academia admissus, propter
detestandam astorgiam in annos centum re-
legatus, cum animi pravitas omnem mali-
tiam vinceret, puellam vi atq; iniuria op-
pressit. Ob hoc scelus à Senatu urbis custo-
diæ traditus, Electore mandante, nullo de-
precante, annuentibus amicis, post iustum
temporis intervallum capitis supplicium in
foro adiit. Funus illi publicè factum, de-
lucente istud Senatu universo cum coronâ
civium.

Mercato-
res ex va-
riis regnis

Christofe-
rus Corne-
rus Super-
intendens

Infelix pa-
terfamili-
as.

Corneri
filius de-
collatus;

**In oppi-
do Navio
Pastoris fi-
lius capi-
te multa-
tur.**

**Ut quisq;
suum vult,
ita est.**

**Oes ex
enlyco
cipia.**

civium. Academia nihil eius, quod ad istum, membrum velut patidum, pertinebat, curæ fuit. Idem fatum in oppido Navio subiit Presbyteri filius, qui in pueritia delicatius, in spem uberioris mensis atq; fructus, educatus, in adolescentia optimis disciplinis informatus, spem civitati singularis virtutis concitavit. Verum quia delectaretur consuetudine Iesuitarum, in illorum gratiam Confessioni Augustanæ, adamata Pontificia Idolomania, repudium in sic. Simulans deinde emendationem conversionemq;, Vitebergam profectus, iniusta vi à parente pecuniam extorquere laboravit, datisq; literis ad Senatum & cives, semel atq; iterum atrociter minatus est, Navium, brevi, incendio suo in cineres abiturum, nisi cogere parentem, ut suo desiderio satisfaceret. Iussu igiur Electoris ab aulicis in patriam Viteberga retractus, necquidquam deprecante parente, in foro decollatus est, docuitq; suo exemplo, Deum habere vindicem oculum; Parentes honorandos, patriam non deformandam, sed adjuvandam, Religionem tandem veram amplexandam esse, si sine metu iræ divinæ esse voluerit.

i,
e
ic
.
-
r
a
-
s
-
s
o
u
c
o
u

AB: 71B $\frac{5}{c,5}$

ULB Halle

3

001 947 796

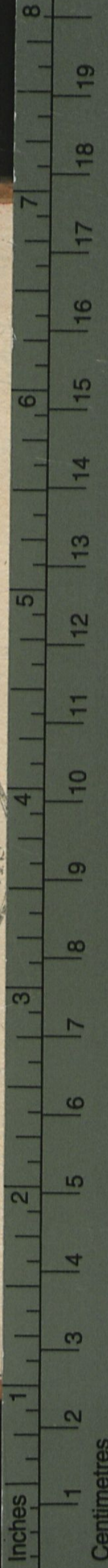

D
A

Farbkarte #13

B.I.G.

Blue	Cyan	Green	Yellow	Red	Magenta	White	3/Color	Black
------	------	-------	--------	-----	---------	-------	---------	-------

COLAI
 THINGERI
 M. V. MARTIVM
 gistri, Poëtæ Lau.
 ati, & Historici
 Brand.

AMENTARII
 PARTE IX.
 LIBER.

o salutis humanæ
 M. DC. VI.

Osterbergerianis.

